

YAHYA KEMAL BEYATLI'NIN “SÜLEYMANİYE’DE BAYRAM SABAHİ” ŞİİRİNİN ROMAN UNSURLARI GÖZÜYLE ÇÖZÜMLENMESİ

Adem GÜRBÜZ*

Özet

Yahya Kemal Beyatlı, Türk edebiyatında özellikle Cumhuriyet sonrası Türk şiirine damga vuran şahsiyetlerdendir. Edebiyatımızdaki saf şiirin temsilcilerinden biri olan Yahya Kemal kaleme aldığı şiirlerinde arı, ahenkli, seçici bir dil ve üslup kullanır. Şiirde doğru kelimeyi bulmadan o şiiri tamamlanmış kabul etmeyen ve daima mükemmelliğin peşinde koşan bu lisan ustası şair, aynı zamanda milletimizin tarihi atmosferini, millî duygu ve düşüncelerini şiirlerinde büyük bir özenle işler. İlerlemenin ancak bir milletin kendi tarihi ile bütünleşmesiyle sağlanabileceğini savunan Yahya Kemal, “kökü mazide olan atiyim” diyerek ilerlemenin âdeti yöntemini çizmiştir.

Yahya Kemal Beyatlı, şiirlerinde millî ve manevi duygulara hitap eden, bünyesinde didaktik ve pragmatist unsurlar barındıran, okuyucusunda milletine ve geçmişine karşı olumlu his ve davranış değişikliği geliştirmeyi amaçlayan temleri ustalıklı işlemiştir. İncelemeye tabi tuttuğumuz “Süleymaniye’de Bayram Sabahı” şiiri de millî ve manevi duygulara hitap eden; vakası, mekânı, zamanı, şahıs kadrosu tarihi unsurlardan meydana gelen küçük bir tarihi hikâye hüviyeti taşımaktadır. Bu bağlamda elinizdeki çalışma, Yahya Kemal’in “Süleymaniye’de Bayram Sabahı” adlı şiirini roman unsurlarını tahlil etme yöntemiyle yapı ve temine göre incelemeyi amaçlamaktadır. Bir roman hangi başlıklar altında değerlendiriliyorsa, aynı başlıklar altında “Süleymaniye’de Bayram Sabahı” şiiri ele alınacaktır. Ayrıca Yahya Kemal’in şiirde işlediği üslup ve tema hakkında da bilgiler elde edilecektir.

Anahtar Sözcükler: Yahya Kemal Beyatlı, Süleymaniye’de Bayram Sabahı, roman Unsurları, öykü-şiir.

ANALYSIS OF YAHYA KEMAL BEYATLI'S POEM “SÜLEYMANİYE’DE BAYRAM SABAHİ” FROM THE POINT OF NOVEL COMPONENTS

Abstract

Yahya Kemal Beyatlı is a very important person who leaves his mark on especially post-republican Turkish poetry. Yahya Kemal Beyatlı who is representative of pure poetry uses pure, harmonious, picky language and style in his poems. This master of language who does not accept the poem as finished without finding the right word and always pursues the perfection also handles the historical atmosphere of our nation, national feeling and notion with a great attention in his poems. Yahya Kemal Beyatlı who argues that the progress can only be made with integration of a nation and its history draws the method of progress by saying “kökü mazide olan atiyim”

Yahya Kemal Beyatlı handles the themes that address to national and moral feelings, have both didactic and pragmatist components and aim to improve positive sense and behavioral change to history on his poems. The poem “Süleymaniye’de Bayram Sabahı” that we analyze also has the

* Arş. Gör.; Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği, adem.gurbuz@dicle.edu.tr.

characteristic of historical story that addresses to national and moral feelings, consists of plot, time, characters and historical components. In this context, our study aims to examine Yahya Kemal Beyatlı's poem "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" according to construction and provision, with the analysis method. The poem "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" will be handled with the same titles that are used in examining a novel.

Keywords: Yahya Kemal Beyatlı, Süleymaniye'de Bayram Sabahı, novel Items, story-poem.

Ø. Giriş

Yahya Kemal Beyatlı, Türk edebiyatında sağlam bir üslupçu, titiz bir sanatçı, şiirimizdeki saf şiirin Ahmet Haşim ile birlikte iki temsilcisinden biri, nev-yunanilik ve nayilik gibi edebi akımların öncüsü olan bir şair ve sanatçıdır. "Şiirimize eski asaletini iade eden" (Tanpınar, 2011: 309) Yahya Kemal'in şiirimizdeki asıl yeri; geleneği, eskiyi yıkmadan eski ile yeni arasında bir köprü vazifesi gören bir neoklasik olmasındadır. "Klasik beğeniye ve üslubu yeniden ihya etmek amacını güden" (Karataş, 2011: 435) neoklasisizmin de etkisiyle Yahya Kemal Türk şiirinde klasik şiiri canlandırmayı amaçlamış ve Divan şiirini çağdaş bir yorumla vermiştir. Aruz ölçüsüne büyük önem veren şair "Ok" şiiri dışındaki bütün şiirlerini aruz ölçüsüyle yazmış ve aruzu Türk şiirine başarıyla uygulayan üç şairden biri olmuştur (diğer ikisi Tefik Fikret ve Mehmet Akif Ersoy). Şair, "Harâbîsin, harâbâtî değilsin / Gözün mâzidedir, âti değilsin!" diyerek kendisini geçmişte kalmakla suçlayan Ziya Gökalp'e geçmişle geleceğin sentezini oluşturacağını "Ne harâbî, ne harâbâtîyim/ Kökü mâzide olan âtiyim!" (Beyatlı, 2010 b: 16) diyerek yanıt verir.

Yahya Kemal, sanatını meydana getirirken eserlerinde geçmiş ile geleceği uzlaştırmaya çalışan bir sanatçıdır. Tanpınar "yaratmanın ilk şartı devamdır, hakiki kırılışlar ve kopuşlar ancak yaratış ucubeleri, yarım mahlûklar vücuda getirir. Çünkü hayatın ortasında onun bir parçası gibi değil, kendi dağılmış zerrelere devam ederler. Tıpkı ölümden olduğu gibi" (Tanpınar, 1995: 20-21) diyerek yarım başlangıçların ucube varlıklar meydana getireceğini, dolayısıyla yarım başlayan, Cumhuriyet öncesini yok sayan bir edebiyatın ucube bir edebiyat doğuracağını vurgular.

Yahya Kemal, eskiye yani köklerine bu şekilde sınıksız bağlıyken şiirlerinde sade bir dil ve günlük konuşma dilini kullanmaya da özen gösterir. "Bu dil ağızda annemin ak sütüdür" (Beyatlı, 1976: 65) diyerek dilin bir millet için ne kadar kıymetli olduğunu vurgulayan şair, halkın anlayabileceği bir dili arzular ve dilde doğallığı, tabiliği savunur. Şair, bu sade dile ulaşmaya çalışırken üslubundan ve biçim kaygısından taviz vermez. Kelime seçimi, vezin, kafiye ve ahenk gibi unsurlara dikkat ederek arı ve mükemmel bir şiire ulaşmaya çalışır. "14 mısralık bir şiirin üzerinde bir iki ay" (Yetiş, 1998: 121) çalışması onun ne kadar titiz bir şair olduğunun göstergesidir. Şair aruzu ustalıklı kullanır ve şiirden beklediği ahengi bu şekilde elde

eder. “Onun şiirinin asıl vurucu yanı, nağmeleşen lisanın halis cevheri kesilen “deruni ahenk”tir. Bu ahengin aracı unsurları, duyarlılık ve seçiciliktir” (Korkmaz-Özcan, 2009: 248). Bu mükemmeliyet endişesi meyvesini verir ve onun şiiri, şeklen bir musiki dinletisi tadına varır.

Yahya Kemal Beyatlı, bir milletin geçmişinden koparılmaması gerektiği düşüncesiyle, şiirlerinde Osmanlı kültür ve medeniyetini işlemeyi bir görev bilmiştir. Şair, bu milletin geçmişine ait değerlerinin yarınlara taşınmasında kendini sorumlu hisseder. Şair, ancak kendi kültürüyle yaşamakta, ancak kendi kültüründen zevk almaktadır. “Duydumsa da zevk almadım İslâv kederinden” (Beyatlı, 2002: 33) mısrası şairin kendi kültürüne ne kadar bağlı olduğunu bir göstergesi niteliğindedir. Kendi kültürüne bu kadar bağlı olan şair, aynı zamanda Batıyı tanımış ve üstünlüklerini görmüş olmasına rağmen bu tutumundan vazgeçmemiştir. Beşir Ayvazoğlu “Yahya Kemal Eve Dönen Adam” adlı kitabında şairin kendini garp karşısında hiçbir zaman küçük görmediğini “O, ruh esaretine düşmeden, batıyla tam bir eşitlik içinde konuşmayı başarabilmiş birkaç aydından biridir, belki tektir” (Ayvazoğlu, 1996: 61) cümleleriyle ifade eder. Selçuk Çıkla ise Yahya Kemal’in bu duruşunu “O, Türk batılılaşması sürecinde binlerce aydının, batının özünü değil de posasını almasının aksine, batının posasını atıp özünü alabilmiştir. Bu özler onu daima olgunlaştırmış, millî ve manevî değerlerine daha çok yaklaştırmıştır” (Çıkla, 2008: 135) cümleleriyle ifade eder.

Yahya Kemal, Fransa’da Tanzimatçıların yaptığı gibi Batılı şairlerin işlediği muhtevayı almak yerine, onların üsluplarını alıp millileştirmiştir. “Şinasi’den itibaren ilk ve ikinci nesilde, Fransız şiirini dolayısıyla batı şiirini külliyat halinde okuyan tek şahsiyet Yahya Kemal’dir” (Yetiş, 1998: 118). Şair, Fransa’da Albert Sorel’in derslerinden etkilenmiş ve mensubu olduğu milletin tarihini öğrenme hevesi duymuştur. “Fransız milletini bin yılda Fransa’nın toprağı yarattı” sözünden hareketle ırki bir milliyetçilik yerine, bu toprakta binlerce yıldır bir arada yaşayan; dil, din, kültür birliği bulunan bir milliyetçilik düşüncesini eserlerinde işlemiş ve savunmuştur. Ona göre Mimar Sinan’ın babasının kim olduğu, hangi kandan geldiği önemli değildir. Fakat “Süleymaniye’ye bakınız. Onda İslam’dan ve Türk’ten başka bir iz (Beyatlı, 1992: 225) göremezsiniz. Türk kültürü fertlere kendi ruhunu ve kendi şeklini vermiştir.

“Süleymaniye’de Bayram Sabahı” şiiri öykü-şiir özelliklerine sahip bir şiirdir. Şiir-hikâye kavramını ilk defa ortaya atan kişi Behçet Necatigil’dir. “İçinde gündelik gözlem ve yaşamalardan izler bulunan şiirler, ‘derin ve tarif edilmez bir heyecan verdikleri, bizi bir rüya ve hatıra dünyasına götürebildikleri’, yani halis şiire yaklaştırdıkları takdirde manzum hikâye değil, birer şiir hikâyedir” (Necatigil, 1999: 198) şeklinde tanımlanan öykü-şiir, şiirlerde sık rastlanan; fakat üzerinde pek durulmayan bir mevzudur. Bu türün manzum hikâyeden farkı, olayın şiirin içinde eritilmesidir. Yani vaka ön planda değildir. Şiirselliğin ön planda olduğu bu

türde, satır aralarına bir hikâye sıkıştırılır. “Şair vermek istediği duygu veya düşünceyi estetik bir yapıda sunmayı amaçlamış ve hikâyeyi şiir içinde eritmişse, hikâyenin ağırlığı / hâkimiyeti metinde güçlü bir şekilde hissedilmiyorsa o zaman da ortaya şiir-hikâye çıkar” (Çıkla, 2009: 77).

Bu bağlamda elinizdeki çalışma Yahya Kemal Beyatlı'nın din tarih, sanat ve milleti unsurlarının bir sentezini sunduğu “Süleymaniye’de Bayram Sabahı” adlı öykü- şiirini roman inceleme yöntemiyle tahlil etmeyi amaçlamaktadır. Bu makale her şeyden önce bir şiirin roman türünün minyatür bir hali olabileceğini gösterme gayreti taşımaktadır. Bir romanın taşınması gereken birçok unsuru bünyesinde barındıran “Süleymaniye’de Bayram Sabahı” şiiri incelenerek, şiirin yapı ve tem olarak neler ifade ettiği tespit edilmeye çalışılacaktır. Şiir, önce isim-içerik ilgisi noktasında incelemeye tabi tutulduktan sonra, şiirin hikâyesi ortaya çıkarılıp olay örgüsü tespit edilecektir. Daha sonra kişiler, zaman, mekân, bakış açısı ve anlatıcı ile tema bakımından, şiir değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

1. İsim - İçerik İlişkisi:

İncelemiştir olduğumuz “Süleymaniye’de Bayram Sabahı” şiiri aruz ölçüsüyle yazılmıştır. Metnin başlığı şiirin içeriğinin bir özeti mahiyetindedir. Şiir, adını manzumedeki vakanın yaşandığı kadim bir mekân olan Süleymaniye Camisi ile bir bayram sabahının bir araya getirilmesinden doğan bir birliktelikten alır. “Başlangıcı olmayan, “eski” ve “ezeli” olanı ifade eden kadim, “öncesiz”lik anlamıyla arketipsel (ilk örnek) bir çağrışım” (Deveci, 2011: 718) yapar.

Klasik Osmanlı mimarisinin en güzide eserlerinden biri olan Süleymaniye Camisi, Osmanlı'nın en muhteşem camilerinden birisidir. İmparatorluğun güç ve ihtişamını pekiştiren bu eserin şiire isim olarak seçilmesi, Yahya Kemal'in bu mekândan yola çıkarak okuyucusunu Osmanlı'nın bir zamanlar üç kıtaya yayılan hükümlerliğini aktarma düşüncesi mevcuttur. Süleymaniye Camisi 1551-1558 yılları arasında Mimar Sinan tarafından Kanuni Sultan Süleyman döneminde inşa edilmiştir. İç çatışmaların çok az görüldüğü Kanuni döneminde Osmanlı âdeta altın devrini yaşamıştır.

Şiir başlığının ikinci unsuru olan “bayram sabahı” ise şiirin manevi boyutunu sergilemek için seçilmiştir. İslam dininde ramazan ve kurban bayramı olmak üzere iki bayram bulunur. Şiirin içeriğinden şairin hangi bayramı kastettiğini tespit edememekteyiz. Şiirde, camilerden bayram münasebetiyle atılan top sesleriyle; kadın, erkek, çocuk ve manevi ruhların getirdiği tekbir sesleriyle, şair ulaşmak istediği maneviyat ve lirizme ulaşır. “Yahya Kemal Türk lirizmini yeniden bulan adamdır” (Tanpınar, 1995: 142). Teşrik tekbirleri vasıtasıyla şair,

Süleymaniye Camisi'nde coşkulu ve tarihi bir bayram namazını betimler. Bu bağlamda şairin şiirine isim olarak Süleymaniye Camisi'ni seçmesinin tesadüfi değil; bilakis tarihî atmosferi başarılı bir şekilde aksettirebilmek için bilinçli olarak seçtiği tespitinde bulunmamız yerinde olacaktır.

2. Vaka - Olay Örgüsü:

Hikâye var olandır; “vak’a”nın biçimlendirdiği serüvendir (Tekin, 2011: 61). Foster, olay örgüsünü “olayların zaman sırasına göre düzenlenerek anlatılması, olaylar arasındaki neden sonuç ilişkisi” (Foster, 1982: 128) olarak tanımlar. Olay örgüsü, metin halkalarının birleştirilmesinden meydana gelir. Fakat olay örgüsünü tespit edebilmemiz için öncelikle şiirin öyküsünü ortaya çıkarmamız gerekmektedir. “Süleymaniye’de Bayram Sabahı” şiirinde “şiir hikâyenin emrine verilmiyor. Hikâye olabildiğince şiirin içine gömülüyor. Kimi zaman o kadar kayboluyor, soyutlanıyor ki onun bir öykü barındırdığını bile anlayamıyorsunuz” (Harmancı, 2005: 260). Bu eksende şiirin öyküsünü şu şekilde tespit etmemiz mümkündür:

“Süleymaniye’de Bayram Sabahı” şiirinde şair, kendisini bir bayram sabahı Süleymaniye Cami’sinde bayram namazını beklerken bulur. Zaman perdesi aradan kalkmış, gecenin bitmeye yüz tuttuğu ve tan yerinin ağarmaya başlamasından itibaren gökten meleklerle, yerden insanlarla cami hızla dolmaktadır. Şairin “duyulan gökte kanad sesidir” diyerek estetize ettiği meleklerden kastı, şanlı tarihimizde kahramanlıklarda bulunmuş, şehitlik veya gazilik mertebelerine erişmiş yüce insanlardır. Şairin hayalet olarak betimlediği bu yüce insanların her biri eski seferlerden gelmektedir. Şair, bu esnada ordu-milletlerin en güçlüsü olarak nitelendirdiği Osmanlı’nın imar ettiği bu muhteşem yapının inşa edilmiş sürecini düşünür. Mimarı, en son din olan İslam dininin en güzel mabedi olması için Süleymaniye Cami’sini İstanbul’un her yerinden görülebilen bu kutsi tepeye kondurmuştur. Caminin yapımında binlerce işçi, gazinin emeği bulunmaktadır. Harcını gaziler, serdarlar taşımış, binlerce işçi Mimar Sinan’la birlikte taşı yenerek, taşa hükmederek bu camiyi hep birlikte inşa etmişlerdir. Bu cami vasıtasıyla ki bu vatan evladı ruhaniyetinin ezeli bir rahmete kavuşması için, Rabb’ine ulaşmak için, ruhani, uhrevi ve kutsi bir kapı aralamıştır.

Daha sonra şair kendini sorgulayarak, kendiyi hesaplaşmaya başlar. Süleymaniye Cami’sine bu bayram sabahına kadar hiç bu gözle bakamamıştır, farkında olmamıştır kendi değerlerinin. Bu andan itibaren âdeta günah çıkarır, pişmanlık duyar ve

Ulu mâbed! Seni ancak bu sabâh anlıyorum;
Ben de bir vârisin olmakla bugün mağrûrum;
Bir zaman hendeseden âbide zannettimdi;

Kubben altında bu cumhûra bakarken şimdi,
Senelerden beri rü'yâda görüp özlediğim
Cedlerin mağfiret iklimine girmiş gibiyim.

(Beyatlı, 2002: 12)

diyerek bir zamanlar kıymetinin farkında olmadığı, geometrik, mimari bir yapı (hendese) olarak telakki ettiği Süleymaniye Camisi'nin, ruhani ve manevi atmosferini keşfeder. Bu kubbe altında toplanan bu cumhurla birlikte (şühedanın ruhları ve insanlar) şair, yıllardır hayalini kurduğu, arzuladığı, atalarının teneffüs ettiği bir atmosferi yakalar. Bu esnada şair tekbir sesleri arasında ön saflarda oturmuş, alınan tekbiri coşkuyla dinleyen nefer esvaplı birini görür ve kim olduğunu kendi kendine sorular sorarak araştırmaya koyulur.

Kendi kendine üst üste sorular sorduktan sonra, bu gözleri yaşlı neferin çok önemli görevlerde bulunmuş bir nefer olduğu fikrinde karar kılar. Çünkü bu nefer “çok büyük bir iş görmekle yorulmuş belli”dir.” Şairin “Vatanın hem yaşayan varisi hem sahibi o” diyerek betimlediği bu nefer sayesinde ki bugün elimizde bir vatan parçası kalmıştır. Bu neferin manevi şahsiyetindedir ki bugün elimizde olan topraklarda veya çoktan beri kaybettiğimiz topraklarda izlerimiz, varlığımız bir teselli gibi görünmektedir. Şair daha sonra bayramın gelişinin habercisi olan “gökte top sesleri”ni işitir.

Gökte top sesleri var, belli, derinden derine;
Belki yüzlerce şehir sesleniyor birbirine.
Çok yakından mı bu sesler, çok uzaklardan mı?
Üsküdar'dan mı? Hisar'dan mı? Kavaklar'dan mı?
Bursa'dan, Konya'dan, İzmir'den, uzaktan uzağa,
Çarpıyor birbiri ardınca o dağdan bu dağa;
Şimdi her merhaleden, tâ Beyazıd'dan, Van'dan,
Aynı top sesleri bir bir geliyor her yandan.

(Beyatlı, 2002: 13)

Yurdun her yanından gelen bu top seslerini şair, şehirlerin birbirine seslenmesi olarak imgeler ve âdeta ülkenin birliği ile Müslümanlığın bir sentezini kurar. Yurdun her yerinde aynı anda, aynı tekbir sesinin duyulması şairi “yekvücut” bir vatan düşüncesine sevk eder. “Yol Düşüncesi” adını taşıyan şiirinde “Cihan vatandan ibarettir, itikadımca” (Beyatlı, 2002: 56) diyen Yahya Kemal'e göre vatan âlemin ta kendisidir.

Şair bu birlik ve beraberliğin devamında duygulanarak “hatıralar rüzgârına” kapılır ve şanlı ordusuyla birlikte zaferden zafere, fetihten fetihe koşmaya başlar. Fethedilen ülkeler ve

kazanılan savaş isimlerini tek tek anarak geçmişte bir zaman yolculuğuna çıkan şair, Kanuni döneminde büyük başarılar elde eden meşhur Kaptan-ı Derya Barbaros Hayreddin Paşa'yı da zikrederek onun kahramanlıklarına da bir gönderme yapmayı ihmal etmez.

Dinliyor hepsi büyük hâtıralar rüzgârını,
 Çaldıran topları ardınca Mohaç toplarını.
 Gökte top sesleri, bir bir, nerelerden geliyor?
 Mutlaka her biri bir başka zaferden geliyor:
 Kosva'dan, Niğbolu'dan, Varna'dan, İstanbul'dan..
 Anıyor her biri bir vak'ayı heybetle bu an;
 Belgrad'dan mı? Budin, Eğri ve Uyvar'dan mı?
 Son hudutlarda yücelmiş sıra-dağlardan mı?
 Deniz ufkunda bu top sesleri nerden geliyor?
 Barbaros, belki, donanmayla seferden geliyor!..
 Adalar'dan mı? Tunus'dan mı, Cezayir'den mi?

(Beyatlı, 2002: 13-14)

Çaldıran, Mohaç, Kosova, Niğbolu, Varna seferlerinden manzaralar şairin gözleri önünden bir zaman şeridi gibi akar. Şair; Belgrad, Budin, Eğri ve Uyvar'dan, Barbaros'tan, Adalar'dan, Tunus'tan, Cezayir'den hatıralarla harpten harbe, diyardan diyara hayal âleminde gezinir.

Bu gezinmeler sonrasında şair huzura kavuşmaya başlar. Süleymaniye Camisi'nde vatanın birlik ve bütünlüğüne kavuşur. Camide bulunan manevi ruhları da hisseden şair, bu maneviyatın da tesiriyle gönlü ışıklarla dolarak huzur ve sükûna kavuşur.

Şiirin öyküsünü bu şekilde ortaya çıkardıktan sonra olay örgüsünü ve metin halkalarını şu şekilde açıklayabiliriz:

- ✓ Şairin kendisini bir bayram sabahı Süleymaniye Camisi'nde bayram namazına hazırlanırken bulması.
- ✓ Caminin şairin dışında insanlar, kadınlar, çocuklar ve şehidanın ruhlarıyla dolup taşması.
- ✓ Süleymaniye Camisi'nin yapılış amacı, dini önemi, mimarı, banisi, işçisi hakkında bilgilerin verilmesi.
- ✓ Kendi kültürünün bir şaheseri olan Süleymaniye Camisi'nin ve caminin manevi şahsiyetinde kendi kültürünün farkında olmayan şairin, kendisiyle hesaplaşması.

- ✓ Şairin, alınan tekbiri huşuyla dinleyen nefer esvaplı birini fark etmesi, o neferin milletin ruhunu temsil ettiğini idrak etmesi ve o nefere minnet duyması.
- ✓ Mekân genişlemesiyle, aynı anda vatanın farklı yerlerinde aynı top sesleri ve aynı tekbir nağmelerinin işitilmesine vurgu yapılması ve birlik-beraberlik vurgusu.
- ✓ Milletimizin yaşadığı tarihi zaferlere ve şahsiyetlere değinilmesi.
- ✓ Bütün bu hayali gezinmelerden sonra şairin, yaşadıklarından dolayı Allah'a şükrederek dinginliğe ve huzura varması.

3. Kişiler

a. Başkişi (protagonist)

Anlatıdaki en önemli kişiye başkişi (protagonist) denir. Olay, protagonistin çevresinde şekillenir. Başkişiler: “Romanda en ilgi çekici soruların ortaya atılmasına hizmet eden araçlardır; bizde inanç, sempati ve ani duygusal değişiklikler yaratır, bütün romanda ifade edilen ahlak felsefesinin somutlaştırılmasına hizmet ederler” (Stevick, 2004: 173).

“Süleymaniye’de Bayram Sabahı” şiiri kahraman bakış açısıyla yazılmış bir şiirdir. Dolayısıyla şiirde protagonist; şairin kendisi olarak kabul edilebilir. Bir rüya tadında yazılan şiirde şair gördüklerini, yaşadıklarını aktarmaktadır. Protagonist konumunda olan şairin karakter ve mizacıyla ilgili metinde herhangi bir ibare bulunmamakla beraber, bazı ipuçlarından yola çıkarak protagonist hakkında bazı bilgiler edinmemiz mümkündür. Bu bilgiler, ontolojik tahlil yöntemindeki “karakter tabakası”nın bir örneği kabul edilebilir.

Şiire “artarak gönlümün aydınlığı her saniyede” diyerek başlayan şair, Süleymaniye Camisi’nde bir bayram sabahı bulunmaktan memnundur ve gönlü huzurla doludur. Buradan protagonistin tarihi ve mistik ortamlardan hoşlanan bir karakter olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Yine başkişinin, caminin maneviyatından haz ve lezzet alması da onun dini bir kimliğe sahip olduğu veya en azından din karşıtı bir karakter olmadığı değerlendirmesinde bulunmamıza imkân vermektedir.

Şiirde birçok tarihi bilgiye göndermelerde bulunuluyor. Yahya kemal şiirinin en önemli objelerinden olan tarih unsuru bu şiire de damgasını vurmuştur. Şiirde protagonistin çok geniş bir tarih bilgisine sahip olduğunu görmekteyiz. Protagonist tuğlardan, yeleden, neferlerden bahsettikten sonra “Malazgirt ovasından yürüyen Türkoğlu” mısrasına geçer. Bu mısradan protagonistin Malazgirt Savaşı hakkında bilgisi olduğunu ve kahraman Türkoğlu olarak betimlediği Alparslan’dan haberdar olduğunu görmekteyiz. Şiirin devamında protagonistin tarihi bilgisi daha fazla açığa çıkmaktadır.

Çaldıran topları ardınca Mohaç toplarını.
 Gökte top sesleri, bir bir, nerelerden geliyor?
 Mutlaka her biri bir başka zaferden geliyor:
 Kosva'dan, Niğbolu'dan, Varna'dan, İstanbul'dan..
 Anıyor her biri bir vak'ayı heybetle bu an;
 Belgrad'dan mı? Budin, Eğri ve Uyvar'dan mı?
 Son hudutlarda yücelmiş sıra-dağlardan mı?
 Deniz ufkunda bu top sesleri nerden geliyor?
 Barbaros, belki, donanmayla seferden geliyor!..
 Adalar'dan mı? Tunus'dan mı, Cezayir'den mi?

(Beyatlı, 2002: 13-14)

mısralarında da görüldüğü gibi protagonist, Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran zaferinden, Kanuni Sultan Süleyman'ın Mohaç Meydan Muharabesinden haberdardır. Devamında protagonist âdeta kronolojik sıra ile I. Murat'ın Kosova Savaşından, I. Beyazid'in Niğbolu Seferinden, II. Murat'ın Varna Muharabesinden ve Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethetmesinden haberdar olduğunu görmekteyiz. Osmanlı İmparatorluğunun en geniş hudutlara vardığı Belgrad, Budin, Eğri ve Uyvar, protagonistin tarih bilgisinin enginliğinin göstergesidir. Ve son olarak tarihçilerin bile bilmekte zorlanabilecekleri Barbaros Hayrettin Paşa'nın Adalar, Tunus ve Cezayir'i ülke topraklarına katan Kaptan-ı Derya olduğu bilgisi ile protagonistin çok iyi bir tarih bilgisine sahip olduğunu görmekteyiz.

b. Fon Kişiler

Olay örgüsünün sağlıklı bir şekilde kurulması için fon kişilere ihtiyaç vardır. Fon kişilerin olayın akışını değiştirmemekle beraber, olayın bir bütünlük halinde ortaya konmasını sağlayan kişilerdir. "Sadece sosyal ilişkiler ağını örmek, sosyal atmosferi yaratmak ve eserin esas karakterleriyle tezat teşkil etmek için yaratılmış" (Tekin, 2011: 97) olan fon kişileri Şerif Aktaş "dekoratif unsur niteliğinde kahramanlar" (Aktaş, 1996: 38) olarak değerlendirir.

İncelemeye tabi tuttuğumuz şiirde, protagonist dışında kalan diğer kişileri fon kişiler olarak değerlendirebiliriz. Norm kişi veya kart kişi kategorileri altında değerlendirilebilecek kişiler şiirde tespit edilememiştir.

Şair şiirde Süleymaniye Camisi'ni dolduran insan ve hayaletlerden bahsederken

Yürüyor, durmadan, insan ve hayâlet karışık;
 Kimi gökten, kimi yerden üşüşüp her kapıya,
 Giriyor, birbiri ardınca, ilâhî yapıya.

(Beyatlı, 2002: 11)

diyerek iki fon kişiye değinmiş olur. Bunlardan “insan” karakterini şair kadın, erkek ve çocuk olarak geneller. Hayaletlerden kasıt ise geçmişte bu millet için savaşmış, çarpışmış, şehit olmuş, gazi düşmüş kişilerin ruhlarıdır. Şaire göre bu ruhani varlıklar bugün elimizde kalan vatan topraklarını bizlere miras bırakan ervahtır.

Şiirdeki diğer bir fon kişi ise ön safta oturmuş, büyük bir vecd ile tekbir seslerini dinleyen nefer esvaplı biridir. Şair bu saf simalı mümin nefere büyük önem verir ve kim olduğunu merak eder. Yahya Kemal şiirinde “müphemliği soru ifadeleri ve işaretleri ile gerçekleştirir” (Uç, 2005, 14). Şair, neferin kendisine gidip sorular sormak yerine iç monolog tekniğiyle kendi kendine sorular yöneltir. Böylece şiirde esrarengiz bir hava da elde edilmiş olur.

Ne kadar sâf idi sîmâsı bu mü'min neferin!
 Kimdi? Bânisi mi, mîmârı mı ulvî eserin?
 Tâ Malazgirt ovasından yürüyen Türkoğlu
 Bu nefer miydi? Derin gözleri yaşlarla dolu,
 Yüzü dünyâda yiğit yüzlerinin en güzeli,
 Çok büyük bir iş görmekle yorulmuş belli;

(Beyatlı, 2002: 13)

Şair bu karaktere oldukça önem verir. Önce bu neferin Süleymaniye Camisi’ni inşa eden kişi veya caminin mimari olduğunu düşünür. Daha sonra Malazgirt Savaşıyla Anadolu’nun kapılarını Türklere açan Sultan Alparslan olduğu düşüncesine kapılır. Ve en sonunda bir karara varamayarak çok büyük işler görerek yorulmuş bir nefer olduğunu, kendi şahsında isimsiz kahramanları temsil ettiğini tahmin etmekle yetinir.

Fon kişilerden biri de Barbaros Hayrettin Paşa’dır. Osmanlı İmparatorluğunun ilerleme döneminde donanmasıyla büyük hizmetlerde bulunmuş bu komutanın adını şairin hususen seçtiği kanaatindeyim. Tarihe mal olmuş isimleri şair büyük bir ustalıkla şiirine yerleştirmiştir. Alparslan’dan sonra şair Barbaros Hayrettin Paşa’yı da ülke topraklarına kazandırdığı bölgelerin adlarıyla ve donanmasının heybetli gelişiyile şu mısralarla tasvir eder:

Deniz ufkunda bu top sesleri nerden geliyor?
 Barbaros, belki, donanmayla seferden geliyor!..
 Adalar'dan mı? Tunus'dan mı, Cezâyir'den mi?
 Hür ufuklarda donanmış iki yüz pâre gemi

Yeni doğmuş aya baktıkları yerden geliyor;
O mübârek gemiler hangi seherden geliyor?

(Beyatlı, 2002: 13)

Bu kişilerin dışında Süleymaniye Camisi'nin mimarı (Mimar Sinan); caminin harcını taşıyan gazisi, serdarı; taşı delen işçisi de şiirde bahsi geçen fon kişilerdir.

4. Mekân

Mekân, şiirde vakanın yaşandığı yerdir. “Vakanın mahiyeti, çok defa mekân tasvirlerine ayrılan satırlarda sezdirilir” (Aktaş, 1996: 128). Şiirde asıl mekân, şairin kendi gök kubbemiz, Tanrı'nın mabedi, ulu mabed, ilahi mabed olarak vasıflandırdığı Süleymaniye Camisi'dir. Kendi Gök Kubbemiz, Yahya Kemal Beyatlı'nın üç bölümden oluşan şiir kitabının adıdır. Kitap adını şiirimizde geçen ”Kendi gök kubbemiz altında bu bayram saati” dizelerinden almıştır.

Yahya Kemal Beyatlı “Aziz İstanbul” adlı eserinde Süleymaniye Camisi'nin vücuda gelmesinde birçok etkenin söz konusu olduğunu şu sözlerle belirtir:

Milliyetimizin en büyük abidesi olan Süleymaniye'de kaderin her cihetten mehîb ve güzel tecellisini görmemek muhaldir. Mimarı, Sinan gibi bir dâhî kemal yaşında olmasaydı bu eser vücut bulmazdı; lâkin bânisi Süleymân gibi fâtilh ve zengin bir padişah, o mimara, bir şaheseri yaratmanın hudutsuz imkânlarını vermeseydi bu eser yine vücut bulmazdı. Genişleye genişleye, yüксеle yüксеle gitmiş uzun bir istilâ tarihinin gene kemal devrinde, bu sanat mucizesinin zuhur edişi de insanı ne kadar düşündürür (Beyatlı, 2010a: 44-45).

Şiirde kendi gök kubbemiz imgesi hem Süleymaniye Camisi için hem de vatan için kullanılmıştır. Kendi gök kubbemiz “Türk şiir coğrafyasına hükmeden payitaht, geçmiş ile gelecek arasında kurulmuş bir köprü, duygu ve düşüncelerimizin zengin bir arşividir” (Beyatlı, 2002: kapak). Mimar Sinan'ın kalfalık dönemi eseri olan bu mimari yapı, dini hüviyetinin yanı sıra Osmanlı İmparatorluğunun yükselme döneminin görkemli ihtişamının da bir sembolüdür. “Süleymaniye Camisi varlığıyla hem o dönemin şahidi, hem de kendisine vücut veren gücün haldeki temsilcisi” (Okay- Aktaş, 1992: 199), aynı zamanda tam bağımsız ve hür vatanın bir nişanesidir. Yahya Kemal'e göre kendi gök kubbemiz “onun bütün şiirini ve bizim şiirdeki millî semâmızı ifade eden” (Banarlı, 1997: 19) bir isimdir. Dolayısıyla şiire adını da veren bu yapı, mekân olarak bilinçli bir tercihtir.

Şiirde şair, Süleymaniye Camisi'nde hayal âleminde mekânı genişletir. Malazgirt, Üsküdar, Hisar, Kavaklar, Bursa, Konya, İzmir, Beyazıt, Van, Çaldıran, Mohaç, Kosova, Niğbolu, Varna, İstanbul, Belgrad, Budin, Eğri, Uyvar, Adalar, Tunus, Cezayir şiirde şairin

hayal âleminde gezindiği mekânlardır. Dikkat edilirse şairin adını zikrettiği bütün mekânlar, tarihi hususiyeti olan, her biri tarihi bir vakayla ilintili olan mekânlardır. Yahya Kemal coğrafya ile vatan kavramlarını birbirinden ayrı düşünmeyen, bu iki unsurun sentezini oluşturan bir şairdir. Şairin bütün bu mekânları titiz bir bilinçle seçtiği, mekân ile tarihi birbirinden ayrı düşünmediğini görmekteyiz.

5. Zaman

Yahya Kemal'de zaman, maziyle eşdeğerdir. Mazi, bir zaman ve mekâna bürünerek şiirdeki yerini alır. “Süleymaniye’de Bayram Sabahı” şiiri “tarihin şimdide ifade bulduğu, şimdiden geleceğe doğru yol aradığı, zaman düşüncesinin varoluşsal bir bağlam içinde ortaya çıktığı bir şiirdir. Süleymaniye’de yaşanan an bu tinsel vakit, yaşanan halin tarih içindeki köklerine işaret eder. Bu şiirde mazi tarihtir, tarih köktür, kökleşmektir” (Taşdelen, 2009: 54).

Yahya Kemal “mutlu bir günde, bir bayram sabahında, kendi benini aşıp millet ve tarihle” (Enginün 2000: 194) birleşerek şiirine başlar. Şair, şiirine zaman olarak tarihini bilmediğimiz herhangi “bir bayram sabahı”nı seçmekle beraber bu zamana bağlı kalmayarak zamanda bir nevi yolculuğa çıkar ve zamanı genişletir. Şiirin daha başında (4. dize) “Dokuz asrında bütün halkı, bütün memleketi” diyerek 900 yıldır bir vatan haline getirdiğimiz coğrafyamıza vurgu yapar ve okuyucusunu bu vatanın kazanıldığı ilk günlere sevk eder. Daha sonra şair “tozlu zaman perdesinin aradan kalkmasıyla” seferden sefere gezinir ve her birinin yaşadığı vakti algılamamıza yardımcı olur. Seferlerin tarihini rakam olarak zikretmese de, sefer isimlerinden yola çıkan okuyucu, hayal âleminde bu seferlerin tarihine ulaşır.

Gökte top sesleri, bir bir, nerelerden geliyor?
Mutlaka her biri bir başka zaferden geliyor:
Kosva'dan, Niğbolu'dan, Varna'dan, İstanbul'dan.
Anıyor her biri bir vak'ayı heybetle bu an;
Belgrad'dan mı? Budin, Eğri ve Uyvar'dan mı?
Son hudutlarda yücelmiş sıra-dağlardan mı?

(Beyatlı, 2002: 14)

mısralarında da görüldüğü gibi şair, farklı tarihi yerlerden bahsederek okuyucunun zihnini o mekânların hususi tarihlerine yönlendirir.

6. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Anlatının hangi gözle okuyucuya aktarıldığı ve aktarıcının kim olduğu metnin anlamlandırılmasında oldukça önemli bir yere sahiptir. “Anlatma esasına bağlı metinlerde, vaka zincirinin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevap” (Aktaş 1996: 84) olarak tanımlayabileceğimiz bakış açısı ve anlatıcı, “romanın kaderini, dıştan ve içten (yani hem yazara, hem de seçilen figürün konumuna göre) etkileyen bir olgu” (Tekin 2011: 47) özelliğine sahiptir.

Yahya Kemal Beyatlı, incelediğimiz şiirinde duygu ve düşüncelerini, coşkusunu en lirik şekilde ifade edebilmek için kendisini konuşturmuştur. Şair, anlatıcıyla bir nevi özdeşleşmiştir. Bu nedenle bakış açısı çeşitlerinden kahraman bakış açısı ve anlatıcısı anlatım tekniği olarak seçilmiştir. “Şairin aynileştiği unsurlarla onların zamanına ve mekânına dönmesi yahut bu unsurların zaman ve mekânlarının şairin şimdisine taşınması” (Orhanoglu, 2010: 445) nın sözü konusu olduğu “Süleymaniye’de Bayram Sabahı” şiirinde şair, anlatıcıyla bütünleşmiştir. Metnin sınırları protagonistin bakış açısına göre ortaya konmuştur.

7. Temalar

7.1. Tarih ve Öze Dönüş

İncelemeye tabi tuttuğumuz şiirimizde ön plana çıkan temlerden biri geçmişe özlem ve hayranlık duygusudur. Şiirde eski ile yeninin bir sentezini kurmayı ve klasik şiiri tekrar layık olduğu yere getirmeyi (neoklasizm) temel poetika haline getiren Yahya Kemal, şiirlerinde milletinin tarihini işlemeyi bir görev addetmiştir. “Yahya Kemal, milli ruhun kaybolmağa yüz tuttuğu bir devirde, şiir vasıtasıyla, onu bir daha hiç ölmeyecek bir şekilde” (Kaplan, 2005: 226) diriltiren bir şairdir. Lirik ve epik bir şair olan Yahya Kemal’in hemen hemen bütün şiirlerinde tarihi bir unsur görmemiz mümkündür. Mohaç Türküsü, Akıncılar, Yeniçeriye Gazel, Alparslan’ın Ruhuna Gazel, İstanbul’un Fethini Gören Üsküdar... şairin tarihi unsurları ihtiva eden akla gelen ilk şiirleridir.

“Süleymaniye’de Bayram Sabahı” şiiri baştan sona kadar tarih temiyile örülüdür. Şair bu temi ele alırken âdeta Osmanlı tarihini işlemiştir. Yahya Kemal Beyatlı “Malazgirt ovasından yürüyen Türkoğlu” diyerek 1071 yılında yapılan Malazgirt Savaşına temas eder ve Anadolu’da Türk tarihinin başlangıcına işaret eder. “Malazgirt Savaşını yeni bir tarih, millet ve medeniyetin başlangıcı” (Kaplan, 1997: 537) olarak gören şair, daha sonra ordu-millet olarak nitelendirdiği Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşundan ilerleme döneminin sonuna kadar olan dönemine ait birçok savaşa, nefere, kumandana şiirde değinir. Yahya Kemal’in “son derece geniş bir

erüdisyona sahip olduğunu, başlıca vak'anüvis tarihlerini ve eski edebiyatımızın hemen bütün önemli metinlerini okuduğunu" (Ayvazoğlu, 1010: 174 -175) belirtmekte yarar bulunmaktadır. "Bu saatlerde Süleymaniye tarih oluyor" dizesinde de görüldüğü gibi şair Süleymaniye Camisi'nde bütün bir milletin tarihini yaşamaktadır. "Ben de bir varisin olmakla bugün mağrurum" diyen şair, böyle bir tarihin ve milletin mirasçısı olmaktan onur duymaktadır. Şiirdeki tarih temini işleyen mısraları bu bölüme almak istersek şiirin tamamını bu bölüme almak yerinde olacaktır. Örnek olması bakımından şairin tasvir ettiği tarihi zafer manzaralarından bir bölüm vermekle yetinelim:

Çaldıran topları ardınca Mohaç toplarını.
Gökte top sesleri, bir bir, nerelerden geliyor?
Mutlaka her biri bir başka zaferden geliyor:
Kosva'dan, Niğbolu'dan, Varna'dan, İstanbul'dan.
Anıyor her biri bir vak'ayı heybetle bu an;

(Beyatlı, 2002: 13,14)

Şiirin ana izleği tarih sevgisi ve geçmişe duyulan özlemdir. Şair şiir boyunca bir hayal âleminde geçmişte yaşamaktadır. "Ne kadar duygulu, engin ve mübarek bu seher" dizesinde de görüldüğü gibi şair geçmişte oldukça duygulu ve mesuttur. Yahya Kemal, Süleymaniye Camisi'nde gördüğü bayram namazı manzarasında, geçmişe olan özlemini şu sözlerle giderme imkânı bulur:

Kubben altında bu cumhûra bakarken şimdi,
Senelerden beri rü'yâda görüp özlediğim
Cedlerin mağfiret iklimine girmiş gibiyim.

(Beyatlı, 2002: 12)

7.2. Birlik ve Beraberlik

Yahya Kemal Beyatlı, şiirinde vatan, millet, din, dil birliği temlerini büyük bir ustalıkla işlemiştir. Bu temleri birbirinden ayrı düşünmeyen şair, medeniyet yolunda kat etmenin, güçlü ve kudretli olmanın yegâne yolunun birlik ve beraberlikten geçtiği düşüncesindedir. O, milletiyle bütünleşen bir şairdir. İstiklal şairi Mehmet Akif Ersoy'un

Değil mi cephemizin sinesinde iman bir;
Sevinme bir, acı bir, gaye aynı, vicdan bir;
Değil mi sinede birdir vuran yürek... yılmaz!
Cihan yıkılsa, emin ol, bu cephe sarsılmaz

(Ersoy, 2000: 387)

mısralarındaki sevinçte, acıda, mutlulukta tek yürek olarak çarpan bu milletin kalbinin dünya yok olsa da yine yenilmeyeceğini vurgulayan mısralarına, Yahya Kemal, şu mısralarla iştirak eder:

Dili bir, gönlü bir, îmânı bir insan yığını
Görüyor varlığının bir yere toplandığını;
Büyük Allâh'ı anarken bir ağızdan herkes
Nice bin dalgalı Tekbîr oluyor tek bir ses;

(Beyatlı, 2002: 12)

Yahya Kemal'e göre Süleymaniye Camisi'nde toplanan insanlar dili, gönlü, imanı aynı ve ortak olan bir topluluktur ve bu camide kolektif bir ruh tezahür etmiştir. Bu topluluk hep bir ağızdan, tek bir ses gibi Allah'ı anmakta ve birliktelikleri pekişmektedir. Şair birliktelik temini işleyerek toplumda var olan ayrılıkları, gayrılıkları bir nebze de olsa gidermeyi amaçlar. Şaire göre “bir iklimin manzarası, mimarîsi ve halkı arasında halis ve tam bir ahenk varsa, orada, gözlere bir vatan tablosu görünür”(Beyatlı, 2010 a: 3). Şair bu kutsi atmosferde bütün vatanın birliğini görür ve bu duygusunu “Ulu mâbedde karışım vatanın birliğine” mısrasıyla ifade eder. Şair dinin âdeta bir tutkal gibi birleştirici bir unsur olduğu kanaatindedir.

7.3. Din

Yahya Kemal, dini hassasiyetleri olan bir şairdir. “Müslümanlığı halkımızın saf ruhunun hem yapıcısı, hem de en sahil aynası” (Tanpınar, 1995: 53) addeder. “Süleymaniye’de Bayram Sabahı” şiiri de bünyesinde dini izlekler barındıran bir şiirdir. Şiirin geçtiği mekân olan Süleymaniye Camisi dini bir objedir. Şair şiirde “zafer mabedi” olarak vasıflandırdığı bu caminin banisine, mimarına, işçisine temas ederek onları yüceltir. Bu camide toplanan insanların “dili bir, gönlü bir, imanı bir”dir. Hepsi aynı inanç etrafında kümelenmiştir. Dinin armağanı olan bir bayram gününde bir araya gelen bu topluluk, dini vazifesini ifa etmek için bir araya gelen bir topluluktur. Hep birlikte tekbirlerle bu birlikteliklerini pekiştirirler. Nihad Sami Banarlı tekbir seslerinin kendisinde uyandırdığı coşkuyu şu sözlerle belirtir:

Tekbir’in sözleri aslında ne kadar sadedir. İki Allahu Ekber bir lâ ilâhe İllâllah ve bir iki tekrar daha... Fakat bu birkaç Arapça kelimeye ses veren mûsiki, alabildiğine heybetli ve Türk’tür. Bayram sabahlarında birbiri ardınca duyulan top seslerinin ufuklarda dağılışı gibi uzar. Daha sonraki kelimeler de yine bu dağılışın ahengiyle söylenir. Daha sonra, yeniden top sesleri ve yeniden, mukaddes vatan semalarında bu seslerin dağılışı (Banarlı, 1997: 69).

Şair, tekbir seslerinin getirdiği huzurla birlikte dinginliğe kavuşur. Bu dini ve tarihi atmosferi gören şair şu mısralarla sevincini paylaşır:

Çok şükür Tanrıya, gördüm, bu saatlerde yine
Yaşıyanlarla berâber bulunan ervâhı.
Doludur gönlüm ışıklarla bu bayram sabahı.

(Beyatlı, 2002: 14)

7.4. Sanat

Yahya Kemal Beyatlı, şiirinde sanata önem veren bir sanatçıdır. Millî bir romantik olan Yahya Kemal'e göre sanatsız bir eser klasik değeri kazanamaz. Sanatını icra ederken âdeta bir kültür elçisi gibi kendi millî kültürünün temsilciliğini yapmıştır. Onun bu hassasiyetini Nihad Sami Banarlı, Türkçenin Sırları adlı eserinde şu sözlerle ifade eder:

Yahya Kemâl, tarih içinde Türk milliyetini meydana getiren büyük mimariye ve mimariyi yaratanın sanatına hayran olmuş; onun bu mimaride kullandığı bütün malzemeyi yakından incelemiştir. Kahramanlık, asalet, fedakârlık, tevazu, şevk ve iman unsurlarıyla birleşen, şiir gibi, musiki gibi, mimari gibi güzel sanatların böyle bir milliyeti nasıl ifade ettiklerini araştırmış, bulmuş, şiirlerini bu zengin malzeme içinden seçtiği güzelliklerle söylemiştir (Banarlı, 2001: 126).

Bu düşünceyle, şekil ve muhtevadan birini birine feda etmeyen şair, incelediğimiz şiirde tem olarak da sanatı yüceltmıştır. Bir sanat harikası olan ve Mimar Sinan'ın kalfalık dönemi eseri olan Süleymaniye Camisi, bir sanat eseri olarak şiirde işlenmiştir. Mimar, en son hak din olan İslamiyet'in bir sembolü olması için en güzel şekilde tasarlamıştır bu camiyi. İslamiyet'in yayılmasını temsil etmesi için de Marmara, Boğaziçi, Topkapı Sarayı ve Haliç'i gören, yani dört bir taraftan seyredilebilen bir tepede inşa etmiştir bu kutsi yapıyı.

En güzel mâbedi olsun diye en son Dînin
Budur öz şekli hayâl ettiği mîmârînin.
Görebilsin diye sonsuzluğu her yerden iyi,
Seçmiş İstanbul'un ufkunda bu kudsî tepeyi;

(Beyatlı, 2002: 12)

mısralarında da görüldüğü gibi şair, Süleymaniye Camisi'ni sadece dini bir yapı olarak görmeyip; bir sanat eseri, bir şaheser olarak görmüş ve bu yapının meydana gelmesini sağlayanları yüceltmıştır.

Sonuç

Bu çalışmamızda Yahya Kemal'in "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" şiirini roman unsurları gözüyle tahlil etmeye çalıştık. Her şeyden önce bir şiirde romana ait bütün unsurların var olabileceğini görmüş olduk. Çünkü incelediğimiz şiirde bir roman incelemesi için var olması gereken olay, zaman, mekân, kişiler, bakış açısı ve anlatıcı unsurlarının tamamı yer almaktadır.

Yahya Kemal'in mazi ile şimdinin bir sentezini kurduğu "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" şiirindeki tespitlerimizi şu şekilde sıralamamız mümkündür:

1. Şiirde "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" başlığı bilinçli bir şekilde seçilmiştir. Süleymaniye Camisi, Osmanlı ve Müslümanlık için çok önemli bir yere sahiptir. Süleymaniye Camisi Osmanlı'nın en güçlü döneminin bir göstergesidir. Bayram günleri ise Müslümanlar için kutsal zamanlardır. Şair bu iki kavramın sentezini şiirine ad olarak almıştır.
2. Şiirin anlattığı bir olay, hikâye vardır (Bkz: Olay örgüsü). Bu tür şiirler için öykü-şiir terimini kullanmamız mümkündür.
3. Şiirde protagonist, şairin kendisi olarak kabul edilebilir ve şiirde vakayı inandırıcı ve gerçekçi kılan fon kişiler bulunmaktadır.
4. Şiirde zaman bir bayram sabahı olarak verilmiş; fakat şair zamanı genişleterek tarihi bir yolculuğa çıkmıştır.
5. Süleymaniye Camisi'nin mekân olarak tercih edildiği şiirde Süleymaniye Camisi "Kendi gök kubbemiz" olarak imgelenir. Kendi gök kubbemiz vatan toprağı olarak değerlendirilmektedir.
6. Kahraman bakış açısı ve anlatıcıyla işlenen şiirde şair, anlatıcıyla aynileşmiştir.
7. Şiirde tarih, geçmişe özlem, birlik- beraberlik, din ve sanat temleri ağırlıklı olarak işlenmiştir.

Kaynaklar

- AKTAŞ, Ş. (1996). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- AYVAZOĞLU, B. (1996). *Yahya Kemal Eve Dönen Adam*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- AYVAZOĞLU, B. (2010). Orphée'nin Sazı Yahya Kemal Şiirinin Arka Planı Üzerine Bazı Düşünceler. *Türk Şiiri Özel Sayısı, Hece*, 53/54/55, 172-175.
- BANARLI, N.S. (1997). *Yahya Kemal Yaşarken*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- BANARLI, N.S. (2001). *Türkçenin Sırları*. İstanbul: Kubbealtı Yayınları.

- BEYATLI, Y.K (1976). *Bitmemiş Şiirler*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- BEYATLI, Y.K (1992). *Eğil Dağlar*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- BEYATLI, Y.K (2002). *Kendi Gök Kubbemiz*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- BEYATLI, Y.K (2010a). *Aziz İstanbul*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- BEYATLI, Y.K (2010 b). *Siyâsî ve Edebî Portreler*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- ÇIKLA, S. (2008). *Her Yönüyle Yahya Kemal'in Şiiri, Prof. Dr. Mustafa Özbalcı Armağanı*. Ankara: Birleşik Dağıtım Kitabevi, 125-135.
- ÇIKLA, S. (2009). Şiir ve Hikâye Çevresinde Oluşan İki Tür: Manzum Hikâye ve Öykü-Şiir. *TÜBAR*, XXV, 51-85.
- DEVECİ, M. (2011). Yahya Kemal'in Süleymaniye'de Bayram Sabahı Şiirinde Zamana Diyalektik Bir Bakış. *Turkish Studies*, 6(3), 715-729.
- ENGİNÜN. İ. (2000). *Yahya Kemal Beyatlı'da Tarih ve Milliyet, Araştırmalar ve Belgeler*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- ERSOY, M.A. (2000). *Safahat*. İstanbul: Erhan Yayınları.
- FOSTER E.M. (1982). *Roman Sanatı* (Çev. Ünal Aytür). İstanbul: Adam Yayınları.
- HARMANCI, M. (2005). Müzikte Tahkiye Unsuru. Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, *Hece*, 46/47, 260-270.
- KAPLAN, M. (1997). *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 1*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KAPLAN, M. (2005). *Şiir Tahlilleri 1 Tanzimat'tan Cumhuriyete*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KARATAŞ, T. (2011). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Sütun Yayınları.
- KORKMAZ, R.- ÖZCAN T. (2009). *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri. Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara, Grafiker Yayınları, 237-340.
- NECATİGİL, Behçet (1999), *Şiirimizde Hikâye, Düzyazılar 2*. İstanbul: YKY.
- OKAY, O.- AKTAŞ, Ş. (1992). *Büyük Türk Klasikleri C.11*. İstanbul: Ötüken-Söğüt.
- ORHANOĞLU, H. (2010), Şiirin Anlatıcıları. Türk Şiiri Özel Sayısı, *Hece*, 53/54/55, 441-449.
- STEVICK, P. (2004). *Roman Teorisi* (Çev. Sevim Kantarcıoğlu). Ankara: Akçağ Yayınları.
- TANPINAR, A.H. (1995). *Yahya Kemal*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- TANPINAR, A.H. (2011). *Edebiyat Üzerine Makaleler*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- TAŞDELEN, V. (2009). Yahya Kemal'in Şiirlerinde Zaman. "Bozgununda Bir Fetih Düşü" Yahya Kemal Beyatlı, *Hece*, 145, 52-57.
- TEKİN, M. (2011). *Roman Sanatı*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- UÇ, H. (2005). *Şiirimize Estetik ve Felsefi Bakışlar*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- YETİŞ, K. (1998). *Yahya Kemal Hayatı*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.